

**Commissie van Overleg en Voorlichting Milieu
Luchthaven Leeuwarden**

Secretariaat:

Nieuw adres:

Postbus 90004

3509 AA UTRECHT

telefoon: 038-4572401

telefax: 038-4572399

mh.mudde@mindef.nl

VERSLAG

Drieënveertigste vergadering Commissie van Overleg en Voorlichting

Milieu Luchthaven Leeuwarden van 17 maart 2014

Aanwezig:

Mevr. S. Poepjes	Gedeputeerde Provincie Fryslân (voorzitter)
Maj K.F. Beek-Regnery	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Sectie Communicatie
Dhr. A. Bennen	Gemeente Leeuwarden
Mevr. A. Boersma	Omwonenden Tytsjerksteradiel
Dhr. Drs. J.H.B.W. Elgershuizen	Milieuplatform Leeuwarden
Dhr. IJ. Haakma	Omwonenden Dongeradeel
LtKol A.J.P. Hardenbol	CLSK, Hoofd Bureau Geluidhinder, zonering en rapportering
Dhr. J.S. Keizer	Wethouder gemeente Leeuwarderadeel
Dhr. D. Kroes	Gemeente Dongeradeel
Maj G.E. Van der Meijden	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Luchtverkeersbeveiliging
Dhr. T. Van Mourik	Burgemeester gemeente Menameradiel
Dhr. M.S. Mulders	Omwonenden Ferwerderadiel
Dhr. drs. M.H. Mudde	Dienst Vastgoed Defensie Directie Noord (secretaris)
Dhr. A. Van der Ploeg	Wethouder gemeente Dongeradeel (deel vergadering)
Dhr. S. Slotegraaf	Provincie Fryslân
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
Kol G.G. Verhaaf	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menameradiel

5 belangstellenden

Afwezig:

Dhr. L. Bos (Wethouder gemeente Dantumadiel)	- wordt niet vervangen
Mevr. L.I. Diks (Wethouder gemeente Leeuwarden)	- wordt vervangen door dhr. Bennen
Mevr. H. Rijpstra (Wethouder Tytsjerksteradiel)	- wordt niet vervangen
Dhr. B. Veerman (Omwonenden Littenseradiel)	- wordt niet vervangen
Dhr. L.P. Woudstra (Gemeente Ferwerderadiel)	- wordt niet vervangen

1. Opening

De voorzitter heet de aanwezigen welkom en opent de vergadering. Ze spreekt haar waardering uit over het feit dat de vergaderstukken zijn gebundeld. Ook de andere leden vinden dit een verbetering. Op voorstel van **dhr. Stormer** wordt wel besloten om voortaan de agenda los bij te voegen.

2. Mededelingen

De secretaris doet mededeling van de berichten van verhindering. Daarnaast merkt hij op dat dhr. Van der Ploeg, wethouder Dongeradeel, voor het eerst aanwezig is bij de vergadering. Hij zal een deel van de vergadering worden waargenomen door dhr. Kroes. Er zijn deze keer geen nagekomen stukken uitgereikt ter vergadering. **De voorzitter** memoreert dat dhr. Keizer voor de laatste maal als wethouder van Leeuwarderadeel deel zal nemen aan de vergadering. Zij bedankt dhr. Keizer voor zijn langjarige inzet in de commissie en diverse andere eerdere fora inzake de geluidhinder van de vliegbasis. **Dhr. Keizer** antwoordt dat hij in diverse hoedanigheden altijd zeer betrokken is geweest bij het gebied en daarbij vaak op het scherp van de snede

heeft gediscussieerd met vertegenwoordigers van Defensie. Hij waardeert het dat de persoonlijke contacten daarbij altijd goed zijn geweest. De vergadering dankt dhr. Keizer bij acclamatie.

3. Suggesties voor te bespreken onderwerpen

Dhr. Haakma merkt op dat hij bij agendapunt 8.1 (klachtenoverzicht november 2013) klacht nummer 167 aan de orde wil stellen.

4. Inventarisatie gesprekspunten publiek

De voorzitter vraagt of er op de publieke tribune personen zijn die bij een van de agendapunten het woord wensen te voeren. **Mevrouw Tigchelaar** uit Marssum geeft aan dat zij dat wil doen bij agendapunt 8.1 (klachtenoverzicht januari 2014).

5. Verslag vorige vergadering

5.1 Het verslag van de op 18 november 2013 gehouden tweeënveertigste vergadering van de commissie (toegezonden als nr. LW/13.43/1) wordt vastgesteld met de volgende wijzigingen:

- * Blz.4, ag.pt.9.1, 5^e regel: “Mulder” moet zijn: “Mulders”
- * Blz. 4, ag.pt. 9.1, 56^e regel: “???” moet zijn: “geleerd”.
- * Blz. 8, ag.pt. 14: “Dispersed” moet zijn “Deployed”.

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

- * Blz. 3, ag.pt. 6: **Dhr. Keizer** wijst erop dat toegezegde geactualiseerde notitie van de gemeente Leeuwarden inzake de economische betekenis van de vliegbasis Leeuwarden niet is meegezonden met de stukken. **Dhr. Bennen** antwoordt dat de gemeente Leeuwarden haar gedeelte van de notitie inmiddels heeft geactualiseerd en dit aan Defensie zal sturen ter aanvulling en verbetering. Daarna wordt de notitie aangeboden aan het secretariaat ter verdere verspreiding.
- * Blz.1, ag.pt. 2: **Dhr. Elgershuizen** wijst erop dat de gemelde naamswijziging van de commissie (in *Commissie Overleg en Voorlichting Milieu Luchthaven Leeuwarden*) nog niet in alle meegezonden correspondentie is doorgevoerd. Het betreft onder andere de bij de klachtenrapportages gevoegde brieven van de vliegbasis aan de indieners van klachten. **Mevr. Beek** zal toekomstige correspondentie hierop aanpassen.
- * Blz 2, ag.pt. 3: **Dhr. Elgershuizen** vraagt om nadere uitleg betreffende het vervallen van de 55 Ke-contour in het Luchthavenbesluit. **Dhr. Mudde** antwoordt dat als gevolg van de vereenvoudiging van de regelgeving de verplichting tot sloop van niet geïsoleerde woningen binnen die contour is vervallen. Op voorstel van **de voorzitter** wordt besloten dat dhr. Mudde per email aan dhr. Elgershuizen een nadere toelichting zal verstrekken.

5.2 Naar aanleiding van de (als nr. LW/13.43/1a toegezonden) email van Bureau Geluidhinder van CLSK van 22 november 2013 bevestigt dhr. Haakma dat het indienen van een klacht, bestaande uit een groot aantal (maximaal 512) leestekens door middel van het digitale klachtenformulier hem nu wel is gelukt.

6. Lijst van aandachts- en actiepunten

De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde (toegezonden als (nr. LW/13.43/3).

- * Punt 3: Presentatie mevr. Janssen van TNO over onderwerp “trends en hinder door vliegtuiggeluid” Met de (als nr. LW/14.43/3a toegezonden) email van 15 januari 2014 heeft mevr. Janssen aangegeven niet in te kunnen gaan op het verzoek van dhr. Hardenbol om in de commissie haar presentatie te geven. Zij heeft daarbij gesteld dat haar presentatie gericht is op trends in de civiele luchtvaart en derhalve ook niet direct relevant is voor de commissie. **Dhr. Verf** is van mening dat de door mevr. Janssen gesignaleerde trends ook relevant kunnen zijn voor de militaire luchtvaart. Hij geeft aan nadere informatie bij een geluidsdeskundige in te winnen en dit de volgende keer terug te koppelen.. Punt wordt gehandhaafd op de aandachtspuntenlijst.

De overige punten op de aandachtspuntenlijst zijn geagendeerd.

7. Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken

7.1. Brief gemeente Dongeradeel van 1 november 2013 inzake de aanwijzing van dhr. IJ.Haakma (omwonende) en dhr. A. Van der Ploeg (wethouder) als gemeentelijke vertegenwoordigers in de commissie (toegezonden als nr. LW/13.43/3).

Op een vraag van **dhr. Van der Ploeg** antwoordt **de secretaris** dat het niet nodig is om een vaste

- plaatsvervanger aan te wijzen.
- 7.2 Email gemeente het Bildt van 7 november 2013 inzake het besluit om geen vertegenwoordigers aan te wijzen (toegezonden als nr. LW/13.43/4)
De email wordt voor kennisgeving aangenomen.
- 7.3 Brief Secretaris aan Ministerie van Defensie van 5 december 2013 inzake de aanbidding van de begroting van de commissie voor het jaar 2014 (toegezonden als nr. LW/13.43/6). Op een vraag van **dhr. Elgershuizen** antwoordt de **secretaris** dat dhr. Verf als niet-ambtelijk commissielid deel uit maakt van de agendacommissie (*Nader: de andere leden zijn dhr. Slotegraaf en dhr. Mudde*).

8. Klachtenbehandeling.

8.1 Klachtenoverzichten Sectie Communicatie vliegbasis leeuwarden

* Overzicht oktober 2014 (toegezonden als nr. LW/14.43/5a)

Dhr. Verf merkt op dat hij het correct vindt, dat klagers in voorkomend geval een ontvangstbevestiging ontvangen. Uit het oogpunt van papierbesparing stelt hij voor om deze geanonimiseerde standaardbrieven niet meer steeds als bijlage bij de klachtenrapportage te voegen. Dit voorstel wordt overgenomen.

* Overzicht november 2014 (toegezonden als nr. LW/14.43/5b)

Dhr. Haakma stelt de op 11 november 2013 door hem ingediende klacht betreffende de verstoring van een spreekbeurt van dominee Ter Linden in de grote kerk in Dokkum aan de orde. De geluidhinder was bij die gelegenheid dusdanig ernstig dat de spreker niet meer verstaanbaar was. **Dhr. Haakma** stelt dat hier sprake is van een structurele klacht over laag over Dokkum komende vliegtuigen, die na een oefening boven de Marnewaard terugkeren naar de vliegbasis en de landing al hebben ingezet. Hij heeft zich gestoord aan de zijns inziens denigrerende omschrijving van de afdoening de klacht, waarin is gesteld dat “*Dokkum precies op de aanvliegroute van de vliegbasis ligt en meneer op de hoogte is van de vliegbewegingen*”. **Mevr. Beek** antwoordt dat de sectie communicatie de opmerking van dhr. Haakma ter harte zal nemen.

Dhr. Elgershuizen wijst erop dat in de maanden november en december een klager uit Leeuwarden meerdere klachten heeft ingediend. In eerste instantie is bij de afdoening van deze structurele klachten aangegeven, dat het telefoonnummer niet bekend was. Bij de latere klachten was dat wel het geval. Er is wel steeds een ontvangstbevestiging gestuurd. **Mevr. Beek** antwoordt dat in dergelijke gevallen altijd op diverse wijzen wordt geprobeerd om nader contact te zoeken met de klager, zodat in een persoonlijk gesprek uitleg gegeven kan worden. Deze klager heeft echter aangegeven daar geen behoefte aan te hebben. In dat geval resteert als enige mogelijkheid het zo goed mogelijk registreren van de klacht in de rapportage. **De voorzitter** concludeert dat dan al het mogelijk is gedaan. **Dhr. Stormer** vraagt of het in geval van notoire klagers die steeds dezelfde klacht indienen niet beter is om de registratie te staken.

Dhr. Verhaaf is van mening dat de luchtmacht de verplichting heeft om steeds open te blijven staan voor klachten en moet blijven proberen de dialoog met structurele klagers aan te gaan, ook al heeft dat in sommige gevallen een onbevredigend resultaat. Hij is van mening dat het incasservermogen van de luchtmacht daarbij onbegrensd dient te zijn. Er is altijd een kans dat de structurele klager op enig moment wel bereid is tot overleg. **Dhr. Haakma** stelt die benadering op prijs. Iedere klacht, ook die van structurele klagers dient telkens weer serieus genomen te worden. In veel gevallen staat zo'n klacht voor geluidhinder die wordt ondervonden door meerdere personen. Op een vraag van **dhr. Bennen** antwoordt **mevr. Beek** dat in sommige gevallen de klagers ook wel bezocht worden door personeel van de vliegbasis, maar alleen als de klager daar zelf behoefte aan heeft. **Dhr. van Mourik** vindt het een goede benadering om te proberen in een gesprek met de klager te proberen uitleg te geven en irritatie weg te nemen. Hij vraagt zich af of de leden van de commissie hier een rol in kunnen spelen in gevallen, waarin de klager niet bereid is tot een gesprek met de vliegbasis. **Dhr. Hardenbol** vindt dat een goed idee; ook bij de vliegbasis Volkel zijn goede ervaringen opgedaan met een dergelijke benadering. **De voorzitter** concludeert dat een dergelijke poging gedaan dient te worden en vraagt wie van de leden dat gesprek zou willen aangaan. **Dhr. Bennen** geeft aan daar wel toe bereid te zijn. **Dhr. Mulders** wijst erop dat ingevolge de Wet Bescherming Persoonsgegevens de contactgegevens van de klager niet zonder meer kunnen worden doorgegeven aan een derde. **Dhr. van Mourik** bevestigt dat daar zorgvuldig mee omgegaan dient te worden. Hij stelt voor dat de vliegbasis eest de betreffende klager per brief vraagt of er bezwaar bestaat tegen het doorgeven van de contactgegevens aan dhr. Bennen. Aldus wordt besloten.

Dhr. Keizer wijst op de op 8 november ingediende klacht betreffende een laag over Britsum vliegend Hercules vliegtuig. Hij vindt de uitleg dat de vereiste procedures zijn gevolgd onvoldoende. **Mevr.**

Beek antwoordt dat het hier een naderingsprocedure betrof, die beoefend diende te worden ter voorbereiding van een uitzend-missie.

* Overzicht december 2013 (toegezonden als nr. LW/13.43/5c)

Dhr. Verf merkt op dat uit het overzicht blijkt dat 2013 een mooi jaar is geweest met een relatief laag aantal klachten. Dit is verklaarbaar door de omstandigheid dat er minder is gevlogen als gevolg van de baanrenovatie en het niet doorgaan van FWIT. Wel is het hem opgevallen dat er verhoudingsgewijs veel klachten uit Leeuwarden zijn gekomen, zeker als dat gerelateerd wordt aan het lage aantal klachten uit dorpen als Marssum, Dronrijp, Cornjum, Ingelum, Britsum en Jelsum. **Dhr. Verhaaf** vindt het moeilijk om zonder nader onderzoek hier een verklaring voor te geven. Wel wijst hij op het grote aantal klachten betreffende de in de maand mei gehouden reünie van het 323-squadron, waarover de vorige vergadering uitgebreid is gesproken. **Mevr. Beek** vult aan dat ook de klachten van de ene structurele klager uit Leeuwarden zijn meegeteld in het overzicht. Vastgesteld wordt dat het zinvol is om de ontwikkeling van het aantal klachten uit Leeuwarden goed te blijven volgen

* Overzicht januari 2014 (toegezonden als nr. LW/14.43/5d)

Dhr. Elgershuizen wijst op de klachten betreffende trillingen in enkele plaatsen in Noord-west Fryslân als gevolg van oefeningen met bommen op de schietrange de Vliehors op Vlieland. **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat deze klachten geregistreerd zijn in de rapportage van de vliegbasis, omdat de schietrange organisatorisch onder de vliegbasis Leeuwarden valt. De klachten hebben echter geen relatie met het gebruik van de vliegbasis Leeuwarden en behoeven dan ook geen bespreking in de commissie. **Dhr. Elgershuizen** merkt nog op dat de vuurleidingstoren op de schietrange onlangs onder vuur is genomen tijdens oefeningen en vraagt of dat nog nader is onderzocht. **De voorzitter** stelt vast dat ook dat geen onderwerp is voor bespreking door de commissie.

Mevr. Tigchelaar uit Marssum stelt de klacht aan de orde, die door haar op 15 januari is ingediend betreffende het overvliegen van haar woning. Zij is van mening dat het steeds vaker voorkomt dat de vliegers na uitvoering van het voorgeschreven "bochtje om Marssum" te snel weer terugkomen op de op de rechte lijn, waardoor verspreide bebouwing boven Marssum wordt overvlogen. Dit is volgens haar het gevolg van de wijziging van de vertrekprocedures die zijn doorgevoerd om Dronrijp te ontzien. **Dhr. van der Meijden** legt uit dat enkele jaren geleden inderdaad op basis van een aanbeveling van een werkgroep van de commissie is vastgesteld dat in een beperkt aantal gevallen de route iets kan worden aangepast. Hij bestrijdt dat daarbij de bebouwing van Marssum wordt overvlogen. Hij voegt daaraan toe dat in sommige gevallen het maken van het bochtje om Marssum niet mogelijk is. **Dhr. Verhaaf** vult aan dat de bocht ook niet in alle gevallen volgens exact dezelfde lijn kan worden gevolgd. Vliegers kunnen de bocht pas maken als ze zich op een veilige hoogte bevinden. Dat is afhankelijk van het startgewicht en de configuratie. **Mevr. Tigchelaar** persisteert dat tegenwoordig meer dan vroeger (9 van de 10 keer) de verspreide bebouwing westelijk van Marssum wordt overvlogen en vraagt of dat kan worden teruggedraaid. **Dhr. van der Meijden** en **dhr. Verhaaf** benadrukken dat de Luchtmacht er alles aan doet om bij starts en landingen het overvliegen van dorpskernen zoveel als mogelijk te vermijden. Het daarenboven tevens vermijden van verspreide bebouwing is niet mogelijk en uit vliegveiligheidsoogpunt ook bezwaarlijk. **De voorzitter** rondt de discussie af met de vaststelling dat het overvliegen van bebouwing voor zover mogelijk wordt vermeden, maar dat die mogelijkheden wel zijn begrenst.

8.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten

Door het secretariaat zijn geen afschriften van schriftelijk ingediende klachten ontvangen.

8.3 Jaarrapportage geluidhinderklachten militaire vliegoperaties

De voorzitter stelt de (met nr. LW/1/43/8 toegezonden) jaarrapportage van Commandant Luchtstrijdkrachten betreffende de in 2013 ingediende klachten aan de orde.

Dhr. Verf vraagt naar aanleiding van het gestelde op bladzijde 4, punt 3 naar het aantal informatieverzoeken dat in 2013 is ingediend. **Dhr. Hardenbol** zal dit uitzoeken.

(Nader: **Dhr. Hardenbol** heeft navraag gedaan. Het aantal informatieverzoek in 2013 was 73)

9 Opvolging F-16

9.1 Brief van dhr. J. Hiemstra uit Marssum van 14 november 2013 inzake geluid opvolger F16/ geluidhinderwetgeving (toegezonden als nr. LW/13.43/7)

Dhr. Verf brengt naar voren dat hij contact gehad heeft met dhr. Hiemstra, die niet aanwezig kan zijn bij de vergadering. Hij spreekt zijn steun uit over het gestelde in de brief. Volgens dhr. Verf is er nergens anders sprake van een situatie als bij Cornjum en Jelsum waarbij de een vliegbasis en

dorpsbebouwing zo dicht bij elkaar liggen. Zijns inziens zou er door de commissie toegewerkt moeten worden naar het vastleggen van een maximum geluidsniveau. **De voorzitter** merkt op dat het niet tot de taak van de commissie behoort om nieuwe regelgeving te introduceren. Dat is een zaak voor het parlement. **Dhr. Keizer** brengt daar tegen in dat het wel tot de taak van de commissie behoort om er op te wijzen als schadelijk hoge geluidsniveaus worden ondervonden. Hij steunt dan ook eveneens de brief van dhr. Hiemstra. **Dhr. Elgershuizen** stelt dat 120 dB(A) zowel op internationaal (Wereldgezondheidsraad) als nationaal niveau is bepaald als maximum voor het voorkomen van gezondheidsschade. Volgens hem zou een dergelijke norm ook op vrijwillige basis als maximum gehanteerd dienen te worden. **Dhr. Bennen** wijst er op dat het onderwerp dat dhr. Hiemstra naar voren brengt in november vorig jaar ook uitgebreid aan de orde geweest tijdens het overleg tussen de Minister van Defensie en de Tweede Kamercommissie. De Minister heeft zich bij die gelegenheid positief uitgesproken over de plaatsing van een geluidmeetnet en heeft daarbij onderkend dat dit waarschijnlijk een wetswijziging met zich mee zal brengen. **Dhr. Bennen** stelt voor om dit punt mee te nemen in het permanent geluidmeetnet en daarbij de geluidspieken te kunnen signaleren. **Dhr. Hardenbol en dhr. Verhaaf** benadrukken eveneens dat de brief van dhr. Hiemstra aansluit bij het proces dat naar aanleiding van de Kamerbehandeling in gang is gezet en wat ondermeer voorziet in overleg met de regio. **Dhr. Verhaaf** is het niet eens met de stelling van dhr. Verf dat de situatie bij de vliegbasis Leeuwarden uniek is. Ook andere vliegbases in de wereld, zoals bijvoorbeeld Las Vegas, zijn dicht bij bebouwing gelegen. Hij brengt daar tegen in dat in andere landen over het algemeen veel minder sprake is van een dialoog tussen de commandant van de vliegbases en de omgeving. **Dhr. Verf** beaamt dat laatste, maar houdt wel staande dat in de Nederlandse situatie bij geen enkele vliegbasis zoveel bebouwing in de zwaarst belaste geluidszones is gelegen als bij de vliegbasis Leeuwarden. **De voorzitter** besluit de discussie met de conclusie dat dhr. Hiemstra een antwoord van de commissie dient te krijgen, waarin wordt aangegeven dat de problematiek die hij aan de orde stelt in zijn brief onlangs ook onderwerp is geweest van beraadslagingen in de Tweede Kamer. Tijdens die Kamerbehandeling heeft de Minister toegezegd om samen met omwonendenvertegenwoordigers van de vliegbases de mogelijkheden van het instellen van een geluidmeetnet te onderzoeken. Het verslag van de vergadering van de COVM zal worden bijgevoegd bij de brief aan dhr. Hiemstra.

9.2 Uittreksel van dhr. Verf van het concept-verslag nota-overleg Tweede Kamercommissie van 6 november 2013 (toegezonden als nr. LW/14.43/10).

Dhr. Verf licht toe dat de Tweede Kamer tijdens de behandeling van de Nota over de toekomst van de krijgsmacht belangrijke uitspraken heeft gedaan over de geluidhinder van de F-35. Deze uitspraken zijn in het door hem samengestelde uittreksel gebundeld. **Dhr. Verf** pleit ervoor om dit document te hanteren als leidraad voor het nadere overleg tussen Defensie en de regio over dit onderwerp. De commissie stemt hiermee in.

10. Resultaten vliegbaanregistratie.

De van Commando Luchtstrijdkrachten ontvangen rapportage over de in 2013 uitgevoerde vliegbaanregistratie (toegezonden als nr. LW/14.43/9) geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

11. Werkgroep permanent geluidmeetnet

Dhr. Verf zet uiteen dat de door de commissie ingestelde werkgroep permanent geluidmeetnet op 14 oktober het eerste overleg gehad. Eén van de afspraken was dat de werkgroep zich nader zouden laten informeren over de geluidsmetingen die rondom Gilze Rijen en Volkel gehouden zijn. Maar deze afspraak kwam in een ander daglicht te staan, nadat de Tweede Kamer de motie Eijssink medio november met unanieme stemmen heeft aangenomen. In deze motie wordt de regering een aantal verzoeken gedaan. Eén van die verzoeken is om over te gaan tot plaatsing van een permanent geluidmeetnet rond de vliegbases Leeuwarden en Volkel waardoor de geluidsc contouren voortdurend gemonitord worden, zoals het RIVM in december 2010 geadviseerd heeft. Daarmee kreeg het initiatief een meer formeel karakter. Maar ook een bredere scope. Meer dan het geluidmeetnet alleen. Daarom is er niet een 2e vergadering gepland van de werkgroep.

Dhr. Verf voegt daaraan toe dat hij en dhr. Veldman vorige week op verzoek van Defensie en de provincie een overleg met hen hebben gehad over hoe het vervolg er het beste uit kan zien. Daar zijn nog geen gedetailleerde besluiten genomen, ook omdat dit eerst aan de COVM voorgelegd diende te worden.

Het 1e voorstel is om de werkgroep permanent geluidmeetnet op te heffen en daarvoor in de plaats een stuurgroep te installeren die de motie verder gaat uitwerken. Aan het overleg nemen deel Defensie

(personen nog nader te bepalen; in ieder geval wel dhr Hardenbol), provincie (gedeputeerde Poepjes en dhr. Slotegraaf) en de omwonendenvertegenwoordigers Veldman en Verf.

Het 2e voorstel is om een extern persoon of instantie te vragen om dit proces te begeleiden.

Waarschijnlijk gaat het uitwerken van de motie een aantal jaren voorbereiding vergen en zal het bijzonder complex zijn. Het voordeel is ook dat de COVM-vertegenwoordigers in de stuurgroep de handen vrij hebben voor de inhoud.

Dhr. Verf vraagt de COVM om de voorzitter, dhr. Slotegraaf, dhr. Veldman en hemzelf te machtigen om een keuze te maken wie die procesrol het beste kan behartigen. Belangrijk is dat de procesleider onafhankelijk is en er vrij in staat. Vanwege de complexiteit gaat hij er vanuit dat in het proces het NLR en RIVM zeker worden betrokken vanwege hun bekendheid en expertise in dit dossier. Het voorstel is om hier de komende periode mee aan de gang te gaan. De stuurgroep komt voor de zomer dan nog een keer bij elkaar. En uiteraard zal tijdens de COVM vergaderingen terugkoppeling worden geven.

Als laatste meldt **dhr. Verf** dat de voorzitter van de commissie overleg gehad heeft met haar collega voorzitter van COVM Brabant. Daarin is besproken om het eerst nog bilateraal te houden. Wel elkaar op de hoogte te houden, maar pas op een later tijdstip meer samen te gaan. Reden hiervoor is dat er sprake lijkt van een tempoverschil en dat de inhoud eerst nog scherper neergezet kan worden.

De voorzitter voegt aan de uiteenzetting van dhr. Verf nog toe dat er overleg heeft plaatsgevonden over de uitvoering van de motie Eijsink. Daarbij is op uitdrukkelijk verzoek van de Minister afgesproken dat weliswaar de regie van het proces bij Defensie ligt, maar dat COVM's de nauw bij de uitvoering betrokken dienen te worden.

Dhr. van Mourik waarschuwt er voor dat de Minister wel heeft gewezen op de beperkingen van de wetgeving. Zij heeft zich bereid getoond om te kijken naar het wettelijk kader. Voorkomen dient te worden dat er veel energie gestoken wordt in het opzetten van een nieuw systeem en dat uiteindelijk toch wordt geconcludeerd dat er onoverkomelijke juridische bezwaren zijn. **Dhr. Hardenbol** bevestigt dat tijdens de Kamerbehandeling naar aanleiding van de motie van mevr. Eijsink ook is gesproken over een mogelijk noodzakelijke wetswijziging. Dit zal één van de onderwerpen zijn, die nader onderzocht dienen te worden door de stuurgroep. **Dhr. Verhaaf** merkt op dat het van belang is om de onderzoeksvragen goed te formuleren, opdat teleurstellingen als bedoeld door dhr. van Mourik worden voorkomen. **Dhr. Bennen** is van mening dat naast de keuze van een goede procesbegeleider ook het betrekken van voldoende technische know how van groot belang is. **Dhr. Hardenbol** stelt dat de stuurgroep moet zorgen voor een goed startpunt. Uiteraard zal zij zich daarbij op de geëigende momenten in het proces in geluid-technisch zin laten ondersteunen door deskundige bureaus. In dat verband zijn RIVM en NLR genoemd, maar andere bureaus zijn ook mogelijk. **De voorzitter, dhr. Verf** en **dhr. Veldman** sluiten zich aan bij die voorgestelde benadering. **Dhr. Haakma** pleit er voor om bij de instelling van een geluidmeetnet ook de buiten de geluidszone gelegen plaatsen, zoals Dokkum, te betrekken. **De voorzitter** antwoordt dat dit aspect zal worden meegenomen. **Dhr. Hardenbol** vindt dat er voor moet worden gewaakt dat de scope van de stuurgroep te groot wordt. Zijns inziens moet de stuurgroep zich in hoofdzaak richten op de uitvoering van de motie Eijsink en de toezeggingen van de Minister.

Dhr. Elgershuizen vraagt zich af of het wel een juiste rolverdeling is dat de regio het initiatief heeft. Hij wijst erop dat de Minister van Defensie een door de Kamer aangenomen motie moet uitvoeren. Zijns inziens zou dan ook het primaat bij Defensie moeten liggen en zou de commissie zich moeten beperken tot het inbrengen van relevante punten. **Dhr. Verf** antwoordt dat tijdens overleg van 6 november door de PvdA is aangedrongen op het maximaal betrekken van de omwonenden bij het nadere onderzoek. Dit is door de Minister omarmd.

De voorzitter concludeert dat de commissie de stuurgroep mandaat geeft om aan de slag te gaan met de uitwerking van de onderzoeksvragen. Zij stelt voor om voor de zomer nog een keer bijeen te komen om vast te stellen of de geformuleerde onderzoeksvraag voldoende basis is om het proces te vervolgen. Aldus wordt besloten.

(Nader: De voorzitter heeft na afloop van de vergadering aangegeven dat zij onbedoeld de indruk heeft gewekt dat de commissie als geheel nog een keer bijeen zou komen. Het is echter feitelijk de bedoeling om alleen de in te stellen Stuurgroep voor de zomer bijeen te laten komen om de uitgewerkte onderzoeksvraag vast te stellen. Email voorzitter is bijgevoegd (als nr. LW/14.44/3) bij het verslag).

12. Rapportage jaarberekening vliegbasis Leeuwarden (onderzoek ex artikel 25 lid 4 LVW)

De voorzitter vraagt of er vragen zijn betreffende de door het Bureau Geluidhinder, Zonering en Rapportering opgestelde jaarrapportage vliegbasis Leeuwarden over 2013 (toegezonden als nr. LW/13.43/10). **Dhr. Hardenbol** licht toe dat in deze rapportage voor het eerst een appendix is opgenomen, waarin de diverse relevante begrippen worden uitgelegd. **Dhr. Elgershuizen** wijst erop dat op

de contourenkaart de 55 Ke-contour wel is opgenomen, maar dat geen aandacht wordt besteed aan de 120 dB(A) norm. De rapportage wordt voor kennisgeving aangenomen.

13. Informatie over gebruik vliegbasis

Dhr. Verhaaf geeft een opsomming van de activiteiten van de vliegbasis Leeuwarden in de afgelopen en komende periode:

- Het avondvlieg-seizoen is onlangs afgesloten.
- Vanaf 31 maart zal de oefening Frisian Flag gedurende twee weken worden gehouden. Deze oefening loopt door tot in de tweede week van april. Dit jaar nemen daar 50 vliegtuigen aan deel, die elke werkdag twee keer zullen starten en landen. **Dhr. Verhaaf** stelt dat deze toonaangevende internationale oefening van groot belang is voor de vliegbasis en de regio.
- Aansluitend daarop zal vanaf de 3^e week van april de oefening FWIT plaatsvinden. De vliegende fase daarvan start half mei en loopt door tot eind oktober. In tegenstelling tot andere jaren zal de oefening geheel vanaf de vliegbasis Leeuwarden plaatsvinden. Verplaatsing van vliegbewegingen naar het buitenland is ditmaal niet mogelijk. Daarom vindt de oefening in gecomprimeerde vorm plaats.
- Ook de komende periode is het demonstratieteam weer actief vanaf de vliegbasis Leeuwarden. In mei zal nog 1 week worden gevlogen door dit team.
- De twee info-avonden betreffende de oefening Frisian Flag zijn druk bezocht door omwonenden van de vliegbasis. Mogelijkerwijs worden de volgende keer 3 avonden georganiseerd. Daarnaast zijn 9500 flyers verspreid in de omgeving van de vliegbasis.

Dhr. Verf vraagt wat dhr. Verhaaf bedoelt met uitvoering van FWIT “in gecomprimeerde vorm”. Betekent dit dat het totaal aantal vluchten lager ligt dan anders? **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat het aantal vluchten gelijk is aan andere jaren. Wel is de periode waarin wordt gevlogen ingekort.

De zomervakantie zal tot twee weken ingekort worden.

Dhr. Verf betreurt het ten zeerste dat het dit jaar niet mogelijk is vliegbewegingen naar het buitenland te exporteren. Hij voorspelt dat hierdoor meer geluidhinder zal worden ondervonden.

Dhr. Van der Ploeg merkt op dat in de commissie uiteraard veel aandacht wordt besteed aan de geluidhinder, die veroorzaakt wordt door de activiteiten van de vliegbasis. Hij wijst er op dat de vliegbasis daarnaast ook een bron van werkgelegenheid is. **Dhr. Van der Ploeg** vraagt of de vliegbasis invloed kan uitvoeren op de geluidproductie. Is het mogelijk om kwetsbare gebieden te ontzien door rustiger te vliegen en op andere plaatsen de meer heftige oefeningen uit te voeren? **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat dit principe al maximaal wordt toegepast. Zo'n 90% van de oefeningen wordt om die reden boven zee uitgevoerd. Er valt echter niet aan te ontkomen dat ook het vliegen boven land moet worden beoefend. Daarnaast is het onvermijdelijk dat bij de starts en landingen en de aanloopprocedures de meeste geluidhinder wordt ondervonden. Daarbij wordt zoveel als mogelijk rekening gehouden met bebouwingsconcentraties, maar veiligheid staat altijd voorop.

14. Rondvraag

Dhr. Stormer wijst op een bericht uit de Leeuwarder Courant, waarbij een foto van een tankvliegtuig met 2 F-16's vliegende boven Cammingaburen is geplaatst. Hij vraagt of die activiteit daar was toegestaan. **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat dit volgens de regelgeving is toegestaan. Het betreft een standaard-procedure waarbij geen sprake is van verhoogd risico.

Dhr. Elgershuizen merkt op dat in hetzelfde artikel sprake is van een demovlieger, die zo snel en hard mogelijk zou moeten vliegen. Hij vraagt of dat de bedoeling is van het demonstratievliegen of dat het er om gaat om te demonstreren waar de Luchtmacht toe in staat is. **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat het laatste het geval is.

Dhr. Haakma vraagt of een datum voor de tussentijds vergadering moet worden afgesproken. **De voorzitter** antwoordt dat zij nog met een voorstel zal komen.

15. Sluiting

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering.